

desi, bir oktav pestindeki fa notasına da kaba acem-aşiran perdesi denir.

Acem-aşiran makamı. Türk müzikisinin de bir birleşik makam. Dört buçuk asırlık bir geçmişi olduğu tahmin edilen eski ve en çok kullanılan makamlardan biridir. Acem makamının icrasından sonra, çârgâh dörtlüsü ile acem-aşiran perdesinde karar verilerek meydana gelir. Donanımına karar kalıbının ârızası olan kürdî perdesi bemolü yazılır. Güçlüleri sırasıyla acem, çârgâh ve düğâh perdeleridir. Durağı ise acemaşiran perdesidir. Meyan geçkileri genellikle sabâ makamına yapılır. Seyri inicidir.

Bazı nazariyatçılar tarafından acem-aşiran makamının Batı müziğindeki fa majör olduğu ileri sürülmektedir. Halbuki Türk müzikisinin makamları ile Batı müziğinin tonaliteleri arasında herhangi bir münasebet bulunmamaktadır. Buna rağmen bazı benzetmeler yapılarak birtakım tariflere gidilmesi, aslında sistemleri farklı olan bu iki müziğin özelliklerinin göz ardı edilmesi demek olur ki bu da bazı yanlışlıklara sebebiyet vermektedir.

Acem-aşiran makamına örnek olarak, Neyzen Sâlih Dede'nin devr-i kebir usulündeki peşrevi, Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede'nin âyin-i şerifi, İsmâil Dede'nin "Ey lebleri gonca, yüzü gül serv-i bülendim" mısrayla başlayan ağır semâisi, Zekâi Dede'nin "Bin cefâ görsem ey sanem senden" mısraı ile başlayan muhammes usulündeki bestesi ve yine Zekâi Dede'nin "Ey Allahım sen var iken" mısraı ile başlayan düyek usulündeki ilâhisi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 237; IV, 268; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 4, 133-135; Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsikî*, I, 76-77; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Müsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 81, 288-289.

CİNUÇEN TANRIKORUR

ACEM-BÜSELİK

Türk müzikisinde
bir birleşik makam.

III. Selim tarafından terkip edildiği kabul edilmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi, acem makamının icrası sırasında çârgâh perdesinden faydalanılarak büselik makamına geçilip bu makamın nağmeleriyle karar verildiğinde meydana gelir. Donanımına, müsikî na-

zariyatçılarından S. Ezgi ve E. Karadeniz'e göre ârıza konmaz; S. Arel'e göre ise segâh bemolü yazılır. Güçlüleri acem, nevâ ve çârgâh perdeleri, durağı düğâh perdesidir. Bütün birleşik makamlar gibi inici seyir gösterir.

Acem-büselik makamına örnek olarak, Kemânî Sâdik Ağa'nın sakıl, Tosun Ağa'nın çenber ve Neyzen Yûsuf Paşa'nın devr-i kebir usulündeki peşrevleri ile Abdülbâki Nâsır Dede'nin âyin-i şerifi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 220-222; IV, 262; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 113-114; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Müsikisinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 150, 606-607.

CİNUÇEN TANRIKORUR

A'CEMÎ

(الأعمى)

Kur'ân-ı Kerim'de geçen ve çeşitli anlamlarda kullanılan bir terim.

Kökünde "kapalılık, müphemlik, anlaşılmazlık" anlamı bulunan a'cem (اعجم) kelimesi, "fasih konuşamayan, maksat ve meramını ifadede güçlük çeken; Arap olmayan kimse" gibi mânalara gelmekte olup bu son mânada acem (اعجم) ile eş anlamlıdır. Ayrıca dilsiz, saçılıp dağılmamış halde bulunan ve bu sebeple ses ve gürültüsü duyulmayan deniz dalgasına da a'cem denir. A'cemî (أعمى) de a'cemin nisbet hali olup kendi kendine nisbeti bakımından mübalağa ifade eder. Acemin nisbet hali olan acemî ile aralarında şu fark vardır: Fasih konuşsun veya konuşmasın Arap olmayana acemî, Arap olsun veya olmasın fasih konuşamayan kimseye de a'cemî denir. Ayrıca açık ve anlaşılır olmayan kitap, yazı ve dil için de kullanılan a'cemî kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de "Arapça bilmeyen, yabancı; Arapça'dan başka dil" gibi mânalarda geçmektedir (bk. en-Nahl 16/103; eş-Şuarâ 26/198-199; Fussilet 41/44).

A'cemin müennes şekli olan acmâ (اعجماء) ile aynı kökten türeyen müsta-

cim (مستعجم) kelimeleri, konuşma kabiliyeti olmaması bakımından "hayvan" karşılığında kullanılmıştır. Acmâ kelimesi bu anlamda hadislerde geçmektedir (bk. Buhârî, "Diyât", 28, 29, "Zekât", 66; Müslim, "Hudûd", 45, 46; İbn Mâce, "Diyât", 27). Ayrıca, gündüz kılınan vakit namazlarına da okuyuşun gizli (sessiz) olması sebebiyle "acmâ" denilmiştir (ayrıca bk. ACEM).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Diyât", 28, 29, "Zekât", 66; Müslim, "Hudûd", 45, 46; İbn Mâce, "Diyât", 27; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "acm" md.; *Lisânü'l-Ârab*, "acm" md.; *Kâmus Tercümesi*, "acm" md.; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1960, VI, 4211-4212.

ABDULLAH AYDEMİR

ACEMİ b. EBÜ BEKİR

(عجمى بن ابى بكر)

XII. yüzyılda Azerbaycan'da
yaşayan mimar.

Adına, Nahçıvan'da Mü'mine Hatun Türbesi'ndeki bir kitâbede rastlanmıştır. 582 yılı Muharreminde (1186) yapımlı biten türbenin kapı üstündeki kitâbesinden, buranın Atabegler'den Şemseddin İldeniz tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir (bk. MÜ'MİNE HATUN TÜRBESİ). Bu kitâbede "Acemî bin Ebî Bekr el-Bennâ en-Nahcuvânî" olarak kaydedilen isminin mimarın veya türbenin çok itinalı ve son derece zengin dış süslemesini yapan ustanın aslen Nahçıvanlı olduğu anlaşılmaktadır. Kitâbeleri okuyan M. Hartmann, "Acemî" adının doğru olarak çözülebildiği hususunda tereddütlüdür. Aynı yerde Kûmbed-i Atâ Baba denilen, kitâbesinde 557 yılı Şevvalinde (1162) yapıldığı belirtilen ve Atabegler'in ileri gelenlerinden Yûsuf b. Kasîr'e (Hartmann'a göre Kusayr) ait türbenin de onun eseri olduğu Ma- yer tarafından ileri sürülmüşse de yayımlanan kitâbede bu hususta bir açıklık yoktur. Bazı kaynaklara göre, Mü'mine Hatun, Şemseddin İldeniz'in zevcesi olmadan Selçuklu Hükümdarı II. Tuğrul Bey ile evli idi. Ancak kitâbenin bazı kısımlarının noksan oluşu yüzünden bu hususlar karanlık kalmaktadır.

Acem-büselik
makamı
dizisi
ve seyir
örneği